

1 RETSKILDER OG DOMSTOLENE

Ifølge grundlovens (GRL) § 3 er statsmagten delt i tre: “Den **lovgivende** magt er hos kongen og Folketinget i forening. Den **udøvende** magt er hos kongen. Den **dømmende** magt er hos domstolene.” Bestemmelsens formulering stemmer ikke overens med den stat, vi kender i dag. Magten er stadig tredelt, men kongen er udskiftet med folketinget og forvaltningen.

Lovgivende, udøvende og dømmende magt

Magtadskillelselæren er en grundsten i vores demokrati, og er den måde, vi har valgt at fordele magten på i vores stat. Dronningen har ikke indflydelse på lovgivningsarbejdet, og kongehuset blander sig helst ikke på den politiske scene, men dronningen underskriver og godkender alle nye love, som vedtages af folketinget. Der er dog tale om en ren formalitet.

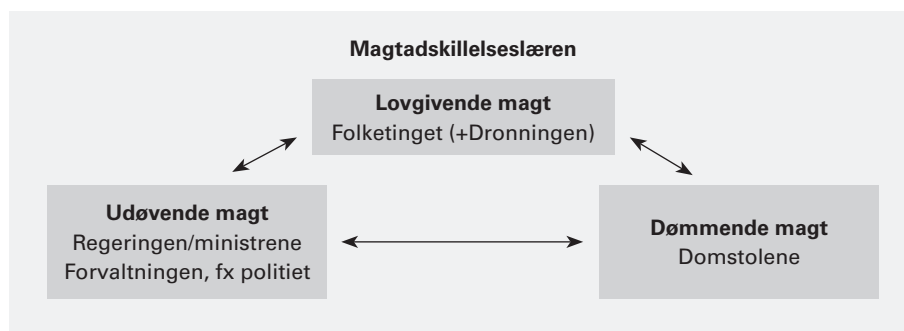

Fig. 1.1 Magtens tredeling og de myndigheder vi har i dag.

Princippet om magtens adskillelse udspringer af tanker om borgernes retssikkerhed og frihed, og har rødder langt tilbage i historien. Magtadskillelselæren blev bl.a. formuleret i 1690 af John Locke, og senere i 1748 af Montesquieu i værket “De l'esprit des lois.” Tankerne havde indflydelse på den franske revolution i 1789, og flere stater adopterede senere magtadskillelsesstankegangen i deres forfatninger, fx USA. Tanken bag magtens tredeling er bl.a., at den lovgivende, dømmende og udøvende magt, skal sikre en magtbalance imellem de tre “aktører”. De skal holde hinanden i skak, og ved gensidig kontrol skal myndighederne sikre, at ingen af dem tillægger sig beføjelser eller kompetencer, som tilkommer en anden myndighed. Når det nu alligevel ind imellem går galt med magtbalancen, kaldes det også for magtfordrejning.

Et eksempel på den gensidige kontrol er Tvind-sagen, hvor Højesteret statuerede, at Folketinget havde handlet grundlovsstridigt ved at tiltage sig en dømmende magt, som i henhold til GRL § 3 tilkommer domstolene.

AFGØRELSE

U1999.841H – Tvind-loven – magtens tredeling i ubalance

I forbindelse med ændringer af bl.a. friskoleloven, vedtog Folketinget en særlig lovbestemmelse, som helt afskar konkret angivne Tvind-skoler fra offentligt tilskud fra 31/12 – 96. Begrundelsen var, at undervisningsministeriet ikke havde tillid til, at skolerne ville bruge pengene til de formål, der var bestemt i loven. Skolerne blev samtidig afskåret fra at få et afslag om tilskud prøvet ved domstolene.

Højesteret fandt, at det foretagne lovindgreb, måtte sidestilles med en endelig afgørelse af en konkret retstvist, da skolerne ikke havde mulighed for at lade en domstol vurdere afslaget berettigelse. Den type afgørelser henhører ikke under lovgivningsmagten, men under den dømmende magt, med de deri liggende retsgarantier for borgerne, jf. GRL § 3, stk. 3. Højesteret fandt at lovgiver var gået for langt i Tvind-loven, og fandt loven for grundlovsstridig.

Dommen er et eksempel på, at domstolene kan efterprøve spørgsmålet om loves og andre retsreglers forenelighed med grundloven. Domstolene har på den måde en kontrolfunktion i forhold til den lovgivende magt.

Folketinget kontrollerer regeringen. Folketinget kan afkræve oplysninger fra regeringen og dens ministre, fx stille spørgsmål i folketingssalen om aktuelle problemsstillinger, kalde en minister i samråd, drøfte aktuelle politiske sager med regeringens ministre, og forsøge at påvirke forvaltningen af lovene. Hvis folketetinget udtrykker mistillid til statsministeren, skal regeringen gå af eller udskrive valg, jf. GRL § 15. Derudover medvirker folketetinget til, at der føres en politisk kontrol, som har indirekte virkning på regeringens forretningsførelse. De folketingsmedlemmer, som ikke er en del af en regering, kan føre en politisk kontrol af, at regeringen faktisk gør det, den siger, og fører den politik, som der er politisk flertal for i folketetinget.

I dette kapitel har vi særlig fokus på de retskilder, som udspringer af den lovgivende magt, og som skal anvendes af domstolene og borgerne, når vi skal finde ud af, hvad der er gældende ret på et retsområde. Derudover gennemgås domstolenes opbygning, behandling af civile retssager og værnetingsreglerne.

1. Ret skilder

Ret skilder

Ret skilderne er de steder, hvor vi søger juridiske informationer. Det er i de såkaldte retskilder, at domstolene og andre offentlige myndigheder finder de oplysninger de skal bruge, for at kunne træffe afgørelse i en juridisk sag. Det er også i retskilderne, samfundets borgere kan finde svar på juridiske spørgsmål, og der hvor advokaten finder sine "våben" i sin argumentation til fordel for sin klient. De forskellige retskilder er de fortolkningsbidrag, vi har til rådighed, når vi skal finde ud af, hvad der er **gældende ret**.

Vi finder fortolkningsbidrag i både nationale og internationale retskilder:

- Nationale retskilder: Lovgivning, domme/retspraksis, sædvane, kutyme og forholdets natur.
- Internationale retskilder: EU-retten, EU-domme, traktater, konventioner, folkeretlige sædvaner og internationale handelskutymer, fx Incoterms 2010, ICC Reklamekodeks.

Lovhierarkiet

Love som vedtages i folketinget kan være detaljerede, eller de kan have karakter af rammelovgivning. I en rammelov vedtager lovgiver de overordnede regler og rammer, hvorefter det overlades til ministeren og forvaltningen at udfylde de mere detaljerede regler. Den vedtagne rammelov, der også kaldes en bemyndigelseslov, overlader det til ministeren, inden for det pågældende område, at udstede bekendtgørelser med flere detaljerede og anvendelige regler.

En lavere retskilde skal have **hjemmel** i en højere retskilde. Når ministeren udsteder en bekendtgørelse, skal den have hjemmel i en lov, der ligger højere oppe i lovhierarkiet. En vejledning eller et cirkulære skal have hjemmel i en bekendtgørelse, som skal have hjemmel i en lov, som ikke må være grundlovsstridig.

Lovhierarkiet

Hjemmel

Fig. 1.2 Oversigt over lovhierarkiet.

1.1 Lovgivning og lovforarbejder

Når vi skal finde ud af, hvad gældende ret er, eller dommeren i en retssal skal afsige en dom og skal afsøge, hvad der er gældende ret, er lovgivningen en af vores vigtigste retskilder.

Grundloven

Lovgivningens gamle “moder” er grundloven, som er Danmarks øverste lov, og en del af vores forfatning. Grundloven er fra 1849, hvor Danmark ændrede sig fra et enevældigt kongerige, til et konstitutionelt monarki, og grundloven er senest blevet ændret i 1953. På flere områder er grundloven ikke formuleret tidssvarende, og med jævne mellemrum drøftes behov for modernisering, men en grundlovsændring er en omfattende affære, da der gælder helt særlige afstemningsregler.

Grundloven **indeholder** bl.a. grundlæggende principper for statsorganernes virke, regler om valgbarhed til folketinget og folketingets virke, regler om folkekirken, og lister en lang række af borgernes basale frihedsrettigheder, som er vig-

Grundloven

Indhold

tige forudsætninger i et demokrati, fx ytringsfrihed, religionsfrihed, ejendomsrettens ukrænkelighed, forenings- og forsamlingsfrihed mv. Det er ikke så tit, at der henvises til grundloven i forbindelse med retssager, men det sker ind imellem, at der opstår en sag, som er så principiel, at frihedsrettigheder og de demokratiske principper kommer i spil.

AFGØRELSE

Dom afsagt af Højesteret 18.02.2011 – Om retten til Christianiaområdet
Fællesskabet Fristaden Christiania og en række beboere og virksomheder anlagde sag mod Den danske Stat v/ Slots- & Ejendomsstyrelsen, der den 30. juni 2004 opsgav den kollektive brugsret til arealerne og bygningerne på Christianiaområdet til ophør pr. 1. januar 2006. Sagen handlede blandt andet om, hvorvidt beboerne havde opnået en varig brugsret og dermed uopsigelig brugsret. Beboerne gjorde blandt andet gældende, at de var beskyttet af den europæiske menneskerettighedskonvention og grundlovens § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed og ekspropriation. Derudover mente beboerne, at de havde vundet hævde, og opnået brugsret uafhængigt af Fællesskabets rammeaftaler med staten.

Højesteret fandt, at den skete opsigelse af Fællesskabets brugsret havde hjemmel i Christianialoven fra 1989. Den indebar ikke ekspropriation og var ikke i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Der var endvidere ikke grundlag for at fastslå, at nogen af de enkelte beboere og virksomheder, ved aftale med eller tilladelse fra staten havde opnået en brugsret, der var uafhængig af den kollektive brugsret. De individuelle brugsrettigheder havde således hvilet på Fællesskabets rammeaftaler med staten, og de enkelte beboere og virksomheder var derfor afskåret fra selvstændigt at vinde hævde i forhold til staten.

Højesteret fandt endelig, at beboerne havde fået et passende varsel, og at de ikke havde krav på et længere varsel end det, de havde fået. Den skete opsigelse af de enkelte beboeres og virksomheders brugsret havde hjemmel i loven, og den indebar ikke ekspropriation og var heller ikke i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention eller grundloven. Beboerne fik ikke medhold.

Kilde: www.domstol.dk

Love

Lovgivning

Ethvert medlem af folketinget er berettiget til at fremsætte et lovforslag. Lovforslaget skal behandles tre gange i folketingssalen og vedtages med almindeligt flertal, hvorefter lovforslaget stadfæstes af dronningen.

Deklaratoriske og præceptive lovregler

Deklaratorisk

Nogle lovregler er deklaratoriske og andre er præceptive. At en lov eller en lovregel er **deklaratorisk** betyder, at indholdet i lovreglen kun skal anvendes, hvis intet andet gælder eller er aftalt. Lovregler der er deklaratoriske kan tilsidesættes eller fraviges ved aftale. Et eksempel er købelovens § 1, stk. 1: “Denne lovs bestem-

melser kommer kun til anvendelse, for så vidt ikke andet er udtrykkelig aftalt, eller må anses for indeholdt i aftalen eller følger af handelsbrug eller anden sædvane.” Et andet eksempel er aftalelovens regler om aftaleindgåelse i §§ 2 – 9, der også er deklaratoriske, jf. AFTL § 1: “Reglerne i §§ 2-9 kommer til anvendelse, for så vidt ikke andet følger af tilbuddet eller svaret eller af handelsbrug eller anden sædvane.”

Præceptive lovregler er ufravigelige. Det betyder at loven eller lovreglen ikke kan fraviges ved aftale. Præceptive lovregler er ofte indført for at beskytte en formodet svagere part i et aftaleforhold, fx i magt- og aftaleforholdet mellem en arbejdsgiver og en ansat, er det den ansatte, som er den svage. Funktionærloven er et godt eksempel på en lov, der ikke kan fraviges. Hvis en arbejdsgiver tilbyder et job til en funktionær, hvor det aftales, at funktionæren kan opsiges med 1 uges varsel de første 6 måneder af ansættelsen, vil en sådan aftale være ugyldig, fordi den er i strid med funktionærlovens opsigelsesregler. Den ansatte bliver ved aftalen med arbejdsgiveren stillet ringere end opsigelsesreglerne i funktionærloven, og det går ikke, idet loven i al væsentlighed er ufravigelig, jf. funktionærlovens § 21, stk. 1, som bestemmer: “De i denne lov indeholdte bestemmelser kan ikke ved aftale mellem parterne fraviges til ugunst for funktionæren, jf. dog § 18, stk. 5, og § 18 a, stk. 6.”

Præceptiv

Bekendtgørelser

Bekendtgørelser udspringer af love, og er til tider mere praktisk anvendelige og henvender sig ofte mere direkte til borgerne. Hvis en regering vil ændre SU-reglerne, sidder politikerne ikke i folketinget og fastlægger i detaljen, hvordan reglerne skal forvaltes. Folketinget vedtager en ny SU-lov, og på udvalgte områder vil det blive overladt til undervisningsministeriet, at udstede en ny SU-bekendtgørelse. Når undervisningsministeren får en sådan bemyndigelse, fremgår det direkte af SU-loven. I SU-loven fra 2009 er fx anført:

Bekendtgørelser

EKSEMPEL

§ 5. En uddannelse skal for at give ret til uddannelsesstøtte være

- 1) tilrettelagt som heltidsundervisning,
- 2) af mindst 3 måneders sammenhængende varighed og
- 3) ulønnet.

Stk. 2. **Undervisningsministeren kan fastsætte regler om**, at der dog kan gives uddannelsesstøtte til:

- 1) Enkeltfagsundervisning.
- 2) Supplering under 3 måneders varighed.
- 3) Uddannelser, der omfatter lønnet praktik, herunder i hvilke perioder der gives støtte.

SU-lovens § 5, stk. 2 giver undervisningsministeren og dennes ministerium bemyndigelse til at fastsætte nogle nærmere regler på de valgte områder nævnt i loven. Undervisningsministeren udsteder en bekendtgørelse med **hjemmel** i SU-loven, og kan i denne bekendtgørelse viderebemyndige opgaver til Styrelsen for

Hjemmel i lov

Statens Uddannelsesstøtte, der sidder med det praktiske arbejde og forvaltning af SU, og som har den direkte kontakt til borgerne.

Vejledninger og cirkulærer

Vejledninger og cirkulærer

Vejledninger og cirkulærer udstedes særligt til de myndigheder i forvaltningen som skal kunne anvende den lovgivning, der er vedtaget i folketinget og overføres den til praksis. Antallet af cirkulærer og vejledninger er særligt mangfoldige inden for det skatteretlige område, hvor detaljerede regler er blevet så omfattende, at de udgives i bogform, fx ligningsvejledningen, momsvejledningen og toldvejledningen. Fordelen er dog, at man som borger, vil kunne orientere sig ganske fornuftigt, hvis man forstår at navigere i dette univers.

Lovens forarbejder

Lovens forarbejder

I forbindelse med lovgivningsarbejdet i folketinget, ministerierne og i lovudvalg udarbejdes der materiale, som giver indblik i tankerne bag lovforslaget samt hensigten og formålet med loven. **Lovens forarbejder** kan fx udgøre betænkninger, bemærkninger til lovforslaget, de politiske partiers spørgsmål til forslagsstillerne og foreslagsstillernes svar, folketingets forhandlinger, udvalgsbehandlinger, bilagsmateriale fra interesseorganisationer, der har været inddraget under det lovforberedende arbejde. Der findes mange kommentarer til et lovforslag, og lovens forarbejder er derfor særligt relevante, hvis man vil have afklaret om et konkret forhold hører under lovreglen eller ikke. Se dommen om de ulovlige hobbyknive nedenfor (U2010.796H), hvor Højesteret inddrog forarbejderne til våbenloven.

Anvendelse og fortolkning af loven

I forbindelse med selve anvendelsen af loven, kan der opstå den situation, at der er flere lovregler at vælge imellem inden for samme emne, og i den forbindelse kan disse tre retsanvendelsesprincipper komme i spil:

Lex superior

Lex superior: Den lovregel, der ligger højere i hierarkiet, anvendes i stedet for en lavere rangeret lovregel, og lovreglen kan kun ændres ved nye regler på samme eller højere niveau. De "lavere" lovregler i hierarkiet skal anvendes i overensstemmelse med de "højere" love.

Lex posterior

Lex posterior: Hvis der er tale om to ligeværdige love, anvendes den nyere lovregel, frem for den ældre lovregel.

Lex specialis

Lex specialis: Den specielle/detaljerede lovregel, anvendes i stedet for den generelt beskrivende lovregel.

Fortolkning af loven

Fortolkning af loven er en central disciplin i forståelsen og korrekt anvendelse af loven, og som udgangspunkt kan der anvendes en objektiv fortolkning eller subjektiv fortolkning. Ved en **objektiv fortolkning**, holder man sig til lovteksten, og den almindelige forståelse af ordene, som er anvendt i lovteksten. Ved brug af den **subjektive fortolkning** af en lovregel, inddrages forarbejder til loven, for at forstå meningen, baggrunden, hensynene og formålet med loven, fx ved inddragelse af betænkninger, materiale fra folketingets forhandlinger, udvalgsbehandlinger og lignende.

Objektiv fortolkning

Subjektiv fortolkning

AFGØRELSE

U2010.796H – De ulovlige hobbyknive

Denne sag måtte igennem 3 retsinstanser, idet der var tvivl om fortolkning af den nye våbenlovs § 4, stk. 1, der bestemmer følgende: *“På offentligt tilgængelige steder, uddannelsessteder, i ungdomsklubber, fritidsordninger og lignende er det forbudt at bære eller besidde kniv eller dolk, medmindre det sker som led i erhvervsudøvelse, til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller har et andet lignende anerkendelsesværdigt formål. Forbuddet omfatter dog ikke foldeknive med en klinge på højst 7 cm, der ikke kan fastlåses i udfoldet position.”*

T, der på gerningstidspunktet var 19 år og ustraffet, var fundet skyldig i overtrædelse af våbenlovens § 4, stk. 1, ved mellem kl. 3 og 4 om morgenen ud for et diskotek i Middelfart uden anerkendelsesværdigt formål, at have været i besiddelse af to hobbyknive. Knivene lå i lommen i døren til førersædet i hans bil.

Byretten fandt, at der forelå særlig formildende omstændigheder, og idømte T en bøde på 3.000 kr.

Landsretten fastsatte straffen til fængsel i 7 dage under henvisning til forarbejderne til en ændring af våbenloven i 2008.

I Højesteret påstod T formildelse. Højesteret pegede på, at det i forarbejderne til ændringen af våbenloven er forudsat, at der i førstegangstilfælde *“som altovervejende hovedregel”* skal idømmes en kort ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel, men således, at fastsættelse af straffen fortsat vil bero på *“domstolens konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige sagens omstændigheder”*. Endvidere pegede Højesteret på, at bestemmelsen om, at der ved overtrædelse af våbenlovens § 4, stk. 1, *“under særlig formildende omstændigheder”* straffes med bøde, i forarbejderne er begrundet med, at der kan forekomme tilfælde, hvor en frihedsstraf i førstegangstilfælde *“vil forekomme urimelig henset til de omstændigheder, hvorunder kniven har været medbragt”*.

Ved afgørelsen heraf må der tages hensyn til, at formålet med forbuddet og strafskærpselsen navnlig har været at undgå, at unge, når de bevæger sig ud i aften- og nattelivet, tager kniv med, hvorimod formålet ikke har været at forhindre almindelig brug af knive som værktøj. Som forhold, der skal tages hensyn til ved straffastsættelsen, pegede Højesteret bl.a. på knivens art, om den er blevet båret eller opbevaret i en bil samt tiden og stedet, hvor vedkommende befinder sig med en kniv uden anerkendelsesværdigt formål. Også baggrunden for, at tiltalte befinder sig i den pågældende situation og har kniven med, samt hvad der er forklaret herom og troværdigheden heraf, indgår i bedømmelsen. Ved en samlet bedømmelse, hvor

Højesteret lagde vægt på:

- at T var i besiddelse af to hobbyknive, som stammede fra hans arbejdsplads – en tankstation – hvor han anvendte dem,
- at knivene lå i lommen i døren til førersædet i hans bil sammen med andre effekter til brug for arbejdet på tankstationen,
- at forholdet var begået mellem kl. 3 og 4 om morgenen ud for et diskotek, hvor T befandt sig med sin bil, fordi han havde lovet at køre for nogle venner, der havde været på diskoteket,
- at T ikke selv havde været inde på diskoteket og heller ikke skulle det, og
- at T ikke havde tænkt på, at han havde knivene i bilen.

Højesteret fandt, at der – uanset tiden og stedet for lovovertrædelsen – forelå særlig formildende omstændigheder, således at udgangspunktet om en ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel måtte fraviges. I overensstemmelse med lovens forarbejder fastsatte Højesteret bøden til 3.000 kr. og stadfæstede dermed Byrettens dom.

1.2 Domme som retskilder

Ved siden af lovgivningen, er tidligere afsagte domme en vigtig retskilde, der ofte illustrerer gældende ret tydeligere end loven i sig selv. Hvis en dom har betydning

Præjudikatsværdi /
præcedens

for afgørelsen af fremtidige sager, taler man om at dommen har **præjudikatsværdi**, eller dommen har skabt **præcedens**. Den type domme er vigtige retskilder, og medvirkende til at beskrive retstilstanden. Domme afsagt af Højesteret vægter højere og har en større præjudikatsværdi end domme afsagt af Landsretten, ligesom domme afsagt af Landsretten, har en større præjudikatsværdi, end domme afsagt af Byretten. Derudover vægter nyere domme højere end ældre domme.

Domme som retskilde er bl.a. medvirkende til at afgøre, hvorvidt en sag skal anlægges eller ej. Advokaten orienterer sig ofte ganske grundigt i retspraksis, inden han sammen med sin klient, tager stilling til, hvorvidt der skal anlægges en retssag. Derudover kan overflødige sager undgås, og dels kan en tidligere afsagt dom medvirke til at senere anlagte sager får en ensartet behandling.

Der hvor lovgivningen ikke giver et klart og udtrykkeligt svar på en juridisk problemstilling, er tidligere afsagt domme og andre typer afgørelser et godt fortolkningsbidrag. Andre typer afgørelse, kan fx være ankenævnsafgørelser, afgørelser afsagt af Forbrugerombudsmanden eller lignende.

Internationale domme

Med hensyn til de **internationale domme**, kan man forsigtigt sige, at en dom afsagt af EF-domstolen eller Menneskerettighedsdomstolen, har en tyngde på linje med Højesteret og derover. Domme afsagt af EF-domstolen eller Menneskerettighedsdomstolen, kan være direkte årsag til, at retspraksis i Danmark ændrer sig, og lovgiver må i nogle tilfælde indordne sig, og ændre dansk lovgivning i overensstemmelse med internationale domme.

1.3 Sædvane og forholdets natur

Sædvane

Hvis noget er blevet en **sædvane** eller en såkaldt retssædvane, er der tale om en almindelig handlemåde, som er blevet fulgt og accepteret over en længere periode af de personer, som handlemåden er relevant for. Nedenfor er et eksempel på en dom, hvor Højesteret kom til den konklusion, at købelovens specifikke regler om mangler ved en salgsgenstand måtte vige med henvisning til en sædvane, som var kendt og almindelig accepteret blandt branchefolk, der handlede med avlsorner.

AFGØRELSE

U1984.525H – Den ufrugtbare orne

Den 23. august 1976 leverede sælger en Yorkshire-orne til køber. Ornen skulle bruges til avl. I slutningen af november fik køberen mistanke om, at ornen var ufrugtbar, hvilket senere blev bekræftet af Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Ornen blev slagtet og sælger leverede en ny orne uden beregning. Køber accepterede omlevering, men krævede erstatning for produktionstab. Sælger nægtede at betale og påstod, at det inden for branchen var tilstrækkeligt at foretage omlevering. Køber krævede erstatning for fejl og mangler, med henvisning til købelovens § 43, stk. 3.

Under retssagen blev der fremlagt erklæringer fra flere organisationer inden for branchen, der udtalte, at omlevering var en fast praksis, og at erstatning for fejl og mangler hos en leveret orne, alene bestod i levering af en ny orne.

Højesteret fandt, at erklæringerne dokumenterede, at det inden for handelen med avlsorner var sædvane, at køberen af en ufrugtbar orne, ikke kunne kræve erstatning af sælger for driftstab. Det blev ikke tillagt betydning, at den pågældende køber ikke kendte til den pågældende sædvane i branchen. Sædvane inden for branchen gik her forud for købelovens § 43, stk. 3.

Hvis en domstol træffer en afgørelse med henvisning til **forholdets natur**, er afgørelsen motiveret af nogle friere overvejelser om retlige hensyn og almindelige retsprincipper. Lidt firkantet sagt, kan man kalde forholdets natur for en “juridisk mavefornemmelse”, der kommer i spil, når alle andre retskilder ikke kan hjælpe, dvs. der kan ikke hentes svar i lovgivningen, retspraksis eller i en sædvane. Forholdets natur betragtes af nogle som den laveste retskilde, og andre afviser forholdets natur som retskilde.

Forholdets natur

2. Internationale retskilder

De vigtigste internationale retskilder for Danmark er dem som udspringer fra EU. Derudover har vi tiltrådt Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og en række andre konventioner, fx Haager-konventionen, CISG (Convention of Internationales Sales of Goods).

Konventioner

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) er et eksempel på en international **konvention**, som er en del af dansk ret, og som både indeholder en række frihedsrettigheder, men også en række forbud mod overgreb.

Konventioner

EMRK inddrages som retskilde med domstolene ved jævne mellemrum, fx i Højesteretssagen om retten til Christianiaområdet, som er beskrevet ovenfor i afsnit 1.1.

Traktater

Bestemmelser i **EU-traktater** er bindende for medlemsstaterne, som har tilsluttet sig traktaten. Derudover kan en EU-traktats bestemmelse være bindende direkte over for borgere og virksomheder, hvis reglerne er tilstrækkeligt klare og præcist formuleret, fx EUF-traktaten art. 101 og 102, om forbud mod konkurrencebegrænsning og om forbud mod misbrug af dominerende stilling, som gennemgås i kapitel 10.

Traktater

Forordninger

En **forordning** udstedt i EU er bindende i Danmark uden vedtagelse, dvs. den er umiddelbart gældende i medlemsstaten og for statens virksomheder og borgere. Forordningen må ikke være hverken traktatstridig eller grundlovsstridig.

Forordninger

Direktiver

Et direktiv fra EU skal **implementeres i national lovgivning**, dvs. at medlemsstaterne inden en hvis frist skal sørge for at gøre direktivet til national lovgivning. Et eksempel på dette er Rådets produktansvarsdirektiv nr. 85/374, som blev implementeret i Danmark i 1989 gennem vedtagelse af produktansvarsloven.

Direktiver

I direktivet var der fastsat en frist til den 30. juli 1988 for medlemsstaterne til at omsætte direktivet til national lovgivning. Danmark var lidt sent på den, men det fik ikke konsekvenser. Værre gik det for Frankrig, der i 1993 blev dømt for traktat-

brud ved ikke at have omsat direktivet til fransk lov. I 1998 havde Frankrig stadig ikke gjort noget ved det, og EU kommissionen tog dommen fra 1993 i hånden, og bad EF-domstolen pålægge Frankrig dagbøder. Så skete der noget, og den 19. maj 1998 blev direktivet gjort til fransk lov.

Beslutninger

Beslutninger

Beslutninger fra EU er bindende for dem, som beslutningen er rettet mod. Det kan være både stater, virksomheder eller borgere.

Henstillinger og udtalelser

Henstillinger og udtalelser

Indholdet af **henstillinger og udtalelser** er ikke bindende, men fremstår som en opfordring, vejledning eller hensigtserklæring.

Oversigt over EU-retsakernes bindende virkning i medlemsstaterne	
EU-retsakter	
Traktat	Indholdet af en traktat er gældende i medlemsstaten, når traktaten er ratificeret af medlemsstaten. Traktater kan betragtes som EU's grundlove.
Forordninger	Indholdet af en forordning er umiddelbart gældende i alle medlemsstater, og kræver ikke implementering.
Direktiver	Indholdet af et direktiv er bindende for medlemsstaterne, og kræver ofte implementering i national lovgivning inden en hvis frist.
Beslutninger	Indholdet af en beslutning er bindende for de medlemsstater, som beslutningen er rettet mod.
Henstillinger og udtalelser	Indholdet er ikke bindende og fremgår som en vejledning eller hensigtserklæring.

Fig. 1.3 Oversigt over EU-retsakernes bindende virkning i EU's medlemsstater.

Internationale domme

Internationale domme

En dom afsagt i EU-regi er bindende i Danmark, og skal lægges til grund ved afgørelse ved de danske domstole, ligesom de danske regler, der anvendes ved de danske domstole, skal fortolkes i overensstemmelse med EU-retten, herunder de afsagte domme. Domme afsagt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, skal behandles på samme måde som EU-domme.

3. Domstolene

Retsplejeloven (RPL) er en omfattende lov på over 1.000 lovbestemmelser, og som blandt andet indeholder regler om anklagemyndigheden, politimyndigheden og advokater, regler om retssagsbehandling i civile sager og i straffesager, fogedsager, domstolens opbygning og opgaver og meget mere.

Danmarks domstolssystem er opdelt i 3 niveauer: Byret, Landsret og Højesteret.

Byretten er fordelt over hele landet i 24 retskredse. Ved afgørelse af byretssager deltager 1 dommer, men i særligt vanskelige og omfattende sager eller sager af principiel karakter deltager 3 dommere. Hvis særligt fagkundskab er nødvendigt for at kunne afgøre sagen, fx byggeteknisk viden, kan sagkyndige indkaldes til at deltage i sagens afgørelse.

Byret

Landsretten er opdelt i Vestre Landsret, der dækker Jylland og Østre Landsret der dækker øerne. Vestre Landsret ligger i Viborg, mens Østre Landsret ligger i København. Landsretten kan godt flyttes til et andet sted i landet, hvis det findes hensigtsmæssigt af hensyn til sagens oplysning. Landsretten består af en præsident og 38 andre dommere. Ved afgørelse af sager i Landsretten deltager mindst 3 dommere.

Landsret

Højesteret ligger i København og er Danmarks øverste domstol. Højesteret består af en præsident, der er ansvarlig for driften af Højesteret, og 15 andre højesteretsdommere. Ved afgørelse af sager i Højesteret deltager mindst 5 dommere.

Højesteret

Fig. 1.4 Domstolenes hierarkiske opbygning.

2-instansprincippet

I Danmark gælder **2-instansprincippet**, hvilket betyder, at en sag som udgangspunkt kan blive bedømt to gange. Som hovedregel starter alle sager i Byretten. Når Byretten har afsagt sin dom, kan dommen i de fleste tilfælde ankes til Landsretten, som behandler sagen i 2. instans.

2-instansprincippet

Der er dog den særlige undtagelse, at sager med et påstandsbeløb på under 10.000 kr., kan ikke ankes til Landsretten, medmindre der er tale om en sag af principiel karakter.

3. instansbevilling

Domme, der er afsagt af Landsretten i 2. instans, kan som hovedregel ikke ankes, men Procesbevillingsnævnet kan efter ansøgning give tilladelse til, at sagen prøves en tredje gang i Højesteret, jf. RPL § 371. Der meddeles en såkaldt tredjeinstansbevilling, men det sker kun i særlige tilfælde, hvor der er tale om en sag af principiel karakter.

3. Instansbevilling

Hvorvidt en sag har "**principiel karakter**" må vurderes konkret fra sag til sag, men følgende forhold kan få betydning for, om der meddeles tredjeinstansbevilling:

Principiel karakter

- Hvis sagen kan tænkes at få betydning for andre.
- Sager om uafklarede lovfortolkningsspørgsmål.
- Sager, hvor afgørelsen i ansøgersagen, vil kunne tjene som præjudikat ved senere tilfælde.
- Sager hvor retspraksis er uklar, og hvor der skønnes behov for, at Højesteret får fastlagt en praksis på området, eller hvor der skønnes et behov for at få afklaret, om en bestående retstilstand bør ændres eller justeres.

Et eksempel på en sag, der blev behandlet i Højesteret som 3. instanssag, er U2010.796H om de ulovlige hobbyknive, som er referet ovenfor.

Almindelige domstole og særlige domstole

Der skelnes mellem 2 typer af domstole. De **almindelige domstole**, som er Højesteret, Landsretterne, Byretterne, Sø- og Handelsretten og Tinglysningssretten, jf. Rpl. § 1, stk. 1, og de **særlige domstole**, som fx er Boligretten, Rigsretten og Den Særlige Klageret.

Som hovedregel behandles alle civile sager i Byretten i 1. instans, men sager af principiel karakter kan Byretten vælge at henvise til Landsretten, fx i sager om principielle retlige spørgsmål, hvor retspraksis er uafklaret eller i sager om lovfortolkning. Landsretten behandler 2. instanssager, dvs. de sager som ankes fra Byretten.

Byrettens afdelinger

Byretten har et antal afdelinger, som behandler særlige områder inden for juraen.

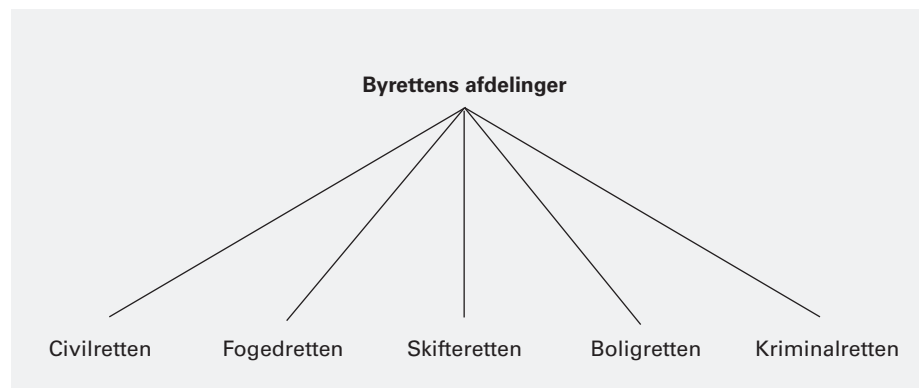

Fig. 1.5 Oversigt over byrettens afdelinger.

Civilretten: Behandler civile retssager.

Kriminalretten: Behandler straffesager, hvor tiltalte har overtrådt straffeloven.

Fogedretten: Behandler fx sager om tvangsinddrivelse af gæld og udlæg, tilbagetagelsessager, sager om arrest og fogedforbud, udsættelse af lejemål, samværs-sager om udlevering af børn.

Skifteretten: Behandler fx sager om dødsboer, skifte af ægtefællers fællesbo i separations- og skilsmissesager og insolvenssager, såsom gældssanering og konkurssager.

Boligretten: Behandler fx sager om leje af hus eller husrum, fx lejligheder, villaer, sommerhuse og garager. Sagen har ofte været behandlet i huslejenævnet eller beboerklagenævnet, inden sagen bliver forelagt for en byretsdommer i boligretten. Det drejer sig typisk om huslejesager, opsigelse af lejeaftaler og mangler ved det lejede.

Sø- og Handelsretten ligger i København og består af en præsident, 2 vicepræsidenter og 2 andre dommere samt et antal sagkyndige medlemmer. Sø- og Handelsretten kan godt flyttes til et andet sted i landet, hvis det findes hensigtsmæssigt af hensyn til sagens oplysning.

Sø- og Handelsretten

Selvom Sø- og Handelsretten er opregnet i RPL § 1 som en almindelig domstol, kan man godt kalde Sø- og Handelsretten for en specialdomstol, da de sager som indbringes, skal handle om specifikke retsområder, jf. RPL § 225. Det gælder sager om:

- Danske og internationale sager om varemærker, design, patent, brugsmødder mv.
- Internationale sager om internationale erhvervsforhold.
- Markedsføringsloven eller lov om visse betalingsmidler, hvor Forbrugerombudsmanden er part.
- Konkurrenceloven.

Ved afgørelse af sager i Sø- og Handelsretten deltager 1 dommer og 2 sagkyndige dommere. I særlige tilfælde kan der deltage 4 sagkyndige dommere. Sager behandles i Sø- og Handelsretten i 1. instans, og afgørelserne kan appelleres til Højesteret.

3.1 Internationale domstole

EUs domstolafdelinger er EF-Domstolen, Retten i første Instans og Retten for EU-personalesager. EF-Domstolen består af en dommer fra hver medlemsstat. Sagerne for **EF-Domstolen** kan anlægges af medlemsstaterne, EUs institutioner eller af fysiske eller juridiske personer der bor i en medlemsstat. EF-Domstolen afsiger domme, som er bindende i medlemsstaterne, og EF-Domstolen svarer på præjudicielle spørgsmål, når der er tvivl om EU-rettens fortolkning.

EF-Domstolen

De danske domstole er forpligtet til at fortolke dansk lovgivning i overensstemmelse med EU-retten. Hvis en danske domstol i en konkret sag kommer i tvivl om fortolkningen af EU-retten, og den rette fortolkning har betydning for sagens afgørelse, kan den danske domstol stille et såkaldt **præjudicielt spørgsmål** til EF-Domstolen. Sagen i Danmark sættes sædvanligvis i bero, indtil EF-Domstolen har udtalt sig om fortolkningsspørgsmålet i den danske sag.

Præjudicielle spørgsmål